

Miljø- og Fødevareministeriet
Fødevarestyrelsen

Vejledning til velfærdskontrol i besætninger med æglæggende høner

Revideret i maj 2016

Kolofon

Vejledning til velfærdskontrol i besætninger med æglæggende høner

Denne vejledning er udarbejdet af Fødevarestyrelsen i 2016

© Miljø- og fødevareministeriet

Fødevarestyrelsen
Stationsparken 31 - 33
2600 Glostrup
Tlf.: +45 7227 6900
Websted: <http://www.foedevarestyrelsen.dk>

Indholdsfortegnelse

1.	Indledning	2
2.	Formål	2
3.	Retsgrundlag.....	2
3.1	Overtrædelsers karakter (alvorsgrad)	2
4.	Almindelige bestemmelser	3
4.1	Forberedelse af kontrolbesøget	3
4.2	Kontrolbesøget	3
4.3	Adgang til besætningen	4
5.	Fortolkning af love og bekendtgørelser samt bemærkninger hertil	5
5.1	Definition af ”lette”, ”middelsvære” og ”tunge” høner	5
5.2	Kontrol af opstaldningsforhold.....	5
5.2.1	Målbare parametre	5
5.2.2	Belægningsgrad i alternative besætninger	6
5.2.3	Krav om siddepinde i alternative besætninger	6
5.2.4	Begrænset areal i forbindelse med indsættelse af høner i alternative besætninger ...	7
5.2.5	Påbud om indsættelse af kloslidningsanordninger i bure	7
5.2.6	Adgang til strøelsesareal i stimulusberigede bure	8
5.3	Fodring og vanding	8
5.4	Tusmørke i stimulusberigede bure	8
5.5	Fødevarestyrelsens godkendelse af buranlæg i 2 niveauer (2 gange 3 etager)	9
5.6	Inspektion af bure i 3 etager	9
5.7	Registrering	9

1. Indledning

Denne vejledning er skrevet til Fødevarestyrelsens tilsynsførende (dyrlæger og teknikere), der udfører kontrol med dyrevelfærd. Hvis kontrollen udføres af en tekniker, og denne konstaterer overtrædelser af veterinærfaglig karakter, skal en dyrlæge tilkaldes.

2. Formål

Formålet med kontrollen er at kontrollere velfærd i besætninger med æglæggende høner, herunder at sikre at høner passes, tilses, huses, fodres og vandes velfærdsmæssigt forsvarligt, og at retsgrundlaget på området overholdes.

3. Retsgrundlag

- Dyreværnsloven¹
- Bekendtgørelse om mindstekrav til beskyttelse af landbrugsdyr²
- Bekendtgørelse om beskyttelse af æglæggende høner³
- Bekendtgørelse om slagtning og aflivning af dyr⁴
- Aflivningsforordningen⁵

Reglerne kan findes på Fødevarestyrelsens hjemmeside www.fvst.dk samt på Retsinformation www.retsinfo.dk

Der henvises tillige til: [Fødevarestyrelsens generelle kontrolvejledning](#) (herefter benævnt Kontrolvejledningen).

3.1 Overtrædelsers karakter (alvorsgrad)

I vurderingen af alvor af overtrædelser af dyreværnslovens bestemmelser sondres der jf. §§ 28 og 29 i dyreværnsloven, jf. § 1, imellem følgende:

- **Væsentlig ulempe** er forhold, der ikke kan betegnes som uforsvarlige, men som er til ulempe for dyrenes velfærd.
- **Uforsvarlig behandling** af dyr.
- **Grovere uforsvarlig behandling** af dyr.
- **Mishandling** er endnu alvorligere end ”grovere uforsvarlig behandling”.

Før evt. sanktionering vedrørende syge eller tilskadekomne dyr skal en dyrlæge foretage en veterinærfaglig vurdering.

¹ Lovbekendtgørelse nr. 1150 af 12. september 2015, Dyreværnsloven

² Bekendtgørelse nr. 707 af 18. juli 2000 om mindstekrav til beskyttelse af landbrugsdyr

³ Bekendtgørelse nr. 32 af 11. januar 2016 om beskyttelse af æglæggende høner

⁴ Bekendtgørelse nr. 135 af 14. februar 2014 om slagtning og aflivning af dyr

⁵ Forordning (EF) Nr. 1099/2009 af 24. september 2009 om beskyttelse af dyr på aflivningstidspunktet

4. Almindelige bestemmelser

Vejledningen er en beskrivelse af, hvordan kontrollen med dyrevelfærd i besætninger med æglæggende høner skal gennemføres, men indeholder ikke en udtømmende beskrivelse af reglerne på området. Før kontrollen påbegyndes, er det derfor nødvendigt nøje at gennemgå regelgrundlaget.

Ved tilrettelæggelsen af kontrol i en besætning skal kontrolløren være opmærksom på, om besætningen er udtaget til anden kontrol. Hvis dette er tilfældet, skal der så vidt muligt gennemføres kontrol af alle regelsæt eller ordninger ved ét og samme kontrolbesøg.

4.1 Forberedelse af kontrolbesøget

Besøget forberedes med opslag i relevante databaser for information om besætningens status og information om tidligere besøg og/eller sanktioner fra tidligere besøg eller fra slagterier i forhold til dyr fra besætningen. Her kan med fordel benyttes [tilsynsforberedelsen](#) vedr. antal dyr og deres sundhedsstatus. Samt [besøgsforberedelsen](#) vedr. tidligere sanktioner.

Opmærksomheden henledes på, at enkelte besætninger kan være ophørt eller have fået ny ejer siden udpegningen.

Alternative besætninger med under 350 æglæggende høner

Besætningerne skal opfylde bestemmelserne i bekendtgørelse om mindstekrav til beskyttelse af landbrugsdyr, samt dyreværnslovens bestemmelser og visse bestemmelser fastsat i medfør heraf, jf. tjeklisten. Bekendtgørelse om beskyttelse af æglæggende høner finder derimod ikke anvendelse i besætninger med under 350 æglæggende høner.

Rugeægsproducerende besætninger (uanset antal høner)

Besætningerne skal opfylde bestemmelserne i bekendtgørelse om mindstekrav til beskyttelse af landbrugsdyr, samt dyreværnslovens bestemmelser og visse bestemmelser fastsat i medfør heraf, jf. tjeklisten.

Såfremt der besøges flere fjerkræbesætninger på samme dag, skal rækkefølgen af besøgene nøje overvejes af hensyn til forebyggelse af smittespredning (avlsvyr før slagtedy, unge dyr før ældre dyr osv.)

4.2 Kontrolbesøget

Besøget foretages som udgangspunkt uanmeldt. Oftest vil der være personale tilstede, så kontrolbesøget kan gennemføres, også selv om den besætningsansvarlige ikke er til stede. Mere principielle spørgsmål til produktionen kan så stilles senere, evt. pr. telefon. Det vigtigste er, at kontrolbesøget bliver gennemgået på besøgsdagen, når en myndig person træffes på stedet.

Hvis der aflægges mere end to forgæves besøg, kan besøget varsles, men kontrollen skal i så fald gennemføres inden for 48 timer efter, at den er varslet.

Der skal medbringes følgende:

- Lovgivning (love og bekendtgørelser)
- Retssikkerhedsblanket (udleveres ved ankomst)
- Tjekliste
- Kontrolrapport
- Overtrækstøj og engangstøvleovertræk (i nogle besætninger benyttes besætningens eget tøj/fodtøj)

Alle staldafsnit besigtiges, men ikke i alle tilfælde ved kontrol af samtlige dyr. Der skal ske en helhedsvurdering af besætningen, dvs. rent praktisk går man gennem besætningen og udvælger stikprøvevis f.eks. de dyr, man vil kigge nærmere på. Er der forhold, der bør ses nærmere på, kan man udvide kontrollen til alle dyr. Udegående dyr skal også kontrolleres. Hvis der er flere flokke langt væk i en i øvrigt veldreven og uproblematisk besætning, er det ikke obligatorisk at se samtlige flokke. Staldforholdene skal inspiceres, også selvom dyrene evt. er ude.

Det er ikke nødvendigt at se alle dyr stående eller i bevægelse, men hvis dyr udviser afvigende adfærd skal de tilses nøjere.

Besætningen gennemgås med tjeklisten som grundlag. Det er vigtigt, at alle konstaterede forhold dokumenteres, og at det af bemærkninger på kontrolrapporten nøje fremgår, hvad der er observeret og hvilke staldafsnit etc. der er gennemgået under besøget. Ved brug af tjeklistens forside kan man danne sig et overblik over forholdene i besætningen, og kun i tilfælde, hvor der ses tegn på overtrædelser, går man i detaljen med de enkelte tjeklistepunkter.

Det er hensigtsmæssigt at danne sig et overblik over forholdene i besætningen inden eventuelle fejl og mangler påpeges, for at opretholde en god dialog under kontrolbesøget. Med hensyn til sanktionering henvises til Kontrolvejledningen.

Optegnelser over døde dyr og medicinsk behandling kontrolleres typisk ved besøgets afslutning. Endvidere skal korrekt aflivning om muligt (og hvis det er relevant) kontrolleres i forbindelse med afslutning af besøget.

Kontrolbesøget dokumenteres i DIKO, kontrolrapport udskrives herfra, og besøget afsluttes med udlevering af kontrolrapporten til den ansvarlige for besætningen eller dennes repræsentant. Dokumentation af kontrollen skal ske efter gældende vejledning, herunder bilag 11 C i [Kontrolvejledningen](#) om dokumentation af kontrol på veterinærområdet. Det skal af dokumentationen fremgå, hvad der er observeret og gennemgået under besøget. Se endvidere [vejledning om registrering i DIKO](#) for udfyldelse af specifikke felter.

4.3 Adgang til besætningen

Ved ankomst til besætningen iklæder man sig overtrækstøj/støvleovertræk, inden man bevæger sig ind blandt dyrene. I stalde med indgående fjerkræ, vil der ofte være et forrum delt i uren og ren zone, hvor den rene zone er tættest på dyrene. Man foretager håndvask og iklæder sig derefter besætningens tøj/fodtøj (eller medbragt overtrækstøj/støvleovertræk) inden adgang

til ren zone. Husk ikke at betræde riste mellem uren og ren zone med udendørs-fodtøj eller staldfodtøj.

Såfremt der i besætningen føres protokol over besøgende, indskrives kontrollanten sig heri.

5. Fortolkning af love og bekendtgørelser samt bemærkninger hertil

I de følgende afsnit vil udvalgte emneområder og tilhørende regler, som erfaringsmæssigt giver fortolkningsproblemer, blive gennemgået. De beskrevne forhold og vurderingen heraf er ikke en udtømmende beskrivelse af forhold i besætninger med æglæggende høner, men eksempler på forhold og vurderinger. Vurderingen af de under et kontrolbesøg konstaterede forhold beror på en konkret faglig vurdering i hvert enkelt tilfælde. Det bemærkes, at der er tale om Fødevarestyrelsens fortolkninger, og at den endelige afgørelse henhører under domstolene.

5.1 Definition af ”lette”, ”middelsvære” og ”tunge” høner

Fødevarestyrelsen har modtaget en forespørgsel fra en kontrollør om definition af betegnelserne ”lette”, ”middelsvære” og ”tunge” høner. Betegnelserne anvendes i bekendtgørelse nr. 533 af 17. juni 2002 om beskyttelse af æglæggende høner, og har betydning for visse af de krav, der stilles til indretning af buranlæg med æglæggende høner.

Fødevarestyrelsen har rettet henvendelse til Danmarks Jordbrugsforskning og forespurgt, om man kunne angive retningslinjer for hvilke vægtgrænser, der adskiller de 3 kategorier. Danmarks Jordbrugsforskning har anbefalet Fødevarestyrelsen, at man anvender de vægtgrænser, der ifølge den daværende faglitteratur var den gængse opfattelse, da den tidligere bekendtgørelse om anvendelse af æglægningsbure blev udstedt.

På baggrund af ovenstående er det Fødevarestyrelsens opfattelse, at der som udgangspunktet for den praktiske kontrol med æglægningsbure anvendes som retningslinje, at 1 år gamle høner anses som:

- lette, hvis de har en vægt under 2,5kg,
- middelsvære, hvis de har en vægt mellem 2,5kg og 3kg, og
- tunge, hvis de vejer over 3kg.

Det skal understreges, at der er tale om en praktisk retningslinje, og ikke et bekendtgørelseskrav

5.2 Kontrol af opstaldningsforhold

5.2.1 Målbare parametre

Grundlæggende er det væsentligt, at der sker opmåling af alle målbare parametre for at sikre, at alle målbare krav er opfyldt. Hvis besætningen ikke opfylder kravene, og der skal foretages

indretningsmæssige ændringer, for at bringe forholdene i overensstemmelse med kravene, skal det ved endnu et kontrolbesøg sikres ved fornyet opmåling, at forholdene er bragt i orden.

Hvis der i forbindelse med senere kontrol ikke er sikkerhed for, at forholdene er fuldstændigt uændrede, skal opmåling gentages.

5.2.2 Belægningsgrad i alternative besætninger

Ved beregning af belægningsgraden i alternative besætninger er det ikke tilstrækkeligt at basere antallet af dyr på den besætningsansvarliges overslag. Det er nødvendigt at få fremlagt dokumentation for, hvor mange fugle, der er blevet indsat i besætningen som grundlag for beregningen.

I produktionssystemer, hvor der ikke er flere etager, beregnes belægningsgraden på grundlag af kravet i § 14, stk.1, om maksimalt 9 høner pr.m2 nytteareal.

I produktionssystemer med flere etager beregnes belægningsgraden sådan, at kravet om højst 9 høner pr. m2 nytteareal skal være opfyldt, samtidig med, at der, jf. § 14, stk. 2, højst må være 18 høner pr. m2 gulvareal, der er tilgængeligt for hønerne. Det betyder i praksis, at den mest restriktive af de 2 beregninger vil være afgørende for den maksimalt tilladte belægningsgrad.

Plader eller lignende, der er lagt oven på slats, kan ikke indgå i beregningen af gulvareal, idet der ikke er tale om gulvniveau.

Hvis fodertrug er anbragt direkte på slats, må arealet under fodertruget ikke tælle med i beregningen af nyttearealet.

5.2.3 Krav om siddepinde i alternative besætninger

Krav om siddepinde i alternative produktionssystemer fremgår af § 18 bekendtgørelse om beskyttelse af æglæggende høner. Bestemmelsens formulering – at pindene skal være hævet over gulv- eller nyttearealets niveau – indebærer, at slats, uanset udformning, ikke kan indgå i beregningen af siddepinde. Der er ikke nogen angivelse af, hvor højt pindene skal være hævet over niveau, men som minimum skal hønerne kunne gribe om pinden uden at komme i berøring med gulv- eller nytteareal. Der skal med andre ord være luft mellem pinden og underlaget.

Det er i praksis set, at pindene kan anbringes på langs over slatsene, og at de langsgående pinde er holdt hævet fra underlaget med tværgående pinde med passende mellemrum.

I henhold til § 18 i bekendtgørelse om beskyttelse af æglæggende høner skal den vandrette afstand mellem siddepindene være mindst 30cm, og mellem siddepinden og væggen mindst 20cm. Opmærksomheden skal henledes på, at det er det frie rum mellem siddepindene, eller mellem siddepind og væg, der skal måles. Der må derimod ikke måles fra midtpind til midtpind eller fra midtpind til væg.

Vandrør kan indgå i beregningen af siddepinde, medmindre der er truffet foranstaltninger til at forhindre hønerne i at sidde på rørene (typisk ved at give hønerne stød). Der skal dog henvises til, at kravet i § 15 i bekendtgørelse om mindstekrav til beskyttelse af landbrugsdyr om, at der skal være mindst mulig risiko for forurening af foder og vand, også skal være opfyldt.

Opmærksomheden henledes på, at siddepindene skal være uden skarpe kanter.

Det har hidtil været accepteret, at der kunne anbringes siddepinde over et strøet område, f.eks. i form af langsgående pinde anbragt parallelt med kanten af slats eller A-stativer, hvis blot der udover arealet under siddepindene var tilstrækkeligt strøet areal til at opfylde mindstekravet til strøet areal. Ved en FVO-inspektion i maj 2007 blev det imidlertid klart, at FVO ikke accepterede dette, idet man fandt, at det øvrige strøelsesareal ikke kunne holdes løst og smuldrende. FVO kunne dog acceptere A-stativer, hvis de er anbragt helt separat fra strøelsesområdet, f.eks. i enden af stalden eller et tilstødende rum, hvor hønerne har fri adgang.

Der er etableret produktionssystemer, hvor siddepinde monteres på fodertrug, og siddepinden således er anbragt langsgående lige over truget, nogle centimeter hævet over dette. I en konkret klagesag afgjorde Fødevarestyrelsen, at sådanne systemer ikke kunne accepteres, idet de ikke ansås for at opfylde kravet i bekendtgørelse om mindstekrav til beskyttelse af landbrugsdyr, hvoraf det fremgår (§ 15), at udstyr til fodring og vanding skal være udformet, fremstillet og installeret på en sådan måde, at der er mindst mulig risiko for forurening af foder og vand. På givne foranledning har Fødevarestyrelsen taget sagen op til fornyet overvejelse og har i december 2008 omgjort sin tidligere afgørelse. Herefter kan sådanne systemer principielt accepteres. Den veterinære kontrolenhed afgør i hvert enkelt tilfælde, om besætningen i øvrigt opfylder gældende bestemmelser.

5.2.4 Begrænset areal i forbindelse med indsættelse af høner i alternative besætninger

Det er i nogle besætninger praksis at begrænse hønernes adgang til gulvet de første dage efter indsættelse. I forbindelse med EU-inspektionen i januar 2004 var det FVOs opfattelse, at dette ikke var en overtrædelse af bestemmelserne om beskyttelse af æglæggende høner, hvis begrænsningen i areal udelukkende blev anvendt før hønerne begyndte at lægge æg, idet bestemmelserne om beskyttelse af æglæggende høner kun omfatter høner, der er i æglægning. Det skal dog pointeres, at de almindelige dyreværnsbestemmelser, herunder bekendtgørelse om mindstekrav til beskyttelse af landbrugsdyr, skal overholdes.

5.2.5 Påbud om indsættelse af kloslidningsanordninger i bure

I henhold til § 24, nr. 9) i bekendtgørelse om beskyttelse af æglæggende høner, skal bure til æglæggende høner være forsynet med passende kloslidningsanordninger. Traditionelle buranlæg, der omtales i § 25, har skullet opfylde dette krav fra 1. januar 2003.

Der har været rejst spørgsmål om meddelelse af påbud til traditionelle buranlæg. Spørgsmålene skal især ses på baggrund af, at det kan være vanskeligt at udtage alle høner i et buranlæg, og genindsætte dem efter montering af kloslidningsanordninger, uden at beskadige dyrene. Hvis det er umuligt at udtage og genindsætte hønerne uden stor risiko for skader, kan det

vurderes, om det vil være muligt at indsætte kloslidningsanordningerne mens hønerne sidder i burene – dette kan være praktisk kompliceret, og kræver i alle tilfælde, at det gøres under stor hensyntagen til hønerne i burene for at undgå skader. Uanset den procedure, der anvendes, er det producentens ansvar, at den gennemføres dyreværns mæssigt forsvarligt.

Der er ikke noget formaliseret krav til udformningen af kloslidningsanordninger. Der har i udlandet været anvendt hvad der ligner et stykke sandpapir, der klistres på og dækker hele gødningsdeflektoren foran fodertruget. Der er også oplysninger om ”blokke” med en slibende overflade, der placeres passende steder i buret, således at hønernes kløer vil komme i berøring med dem. De krav, der i henhold til bekendtgørelsen kan stilles til kloslidningsanordninger er, at de har en kloslibende effekt, og at de er placeret på en måde, og har et overfladeareal, så alle høner i buret i dagens løb jævnlige vil berøre dem med kløerne, således at en praktisk effekt må anses for sandsynlig.

Branchen har gennemført forsøg med kloslidningsanordninger, og det kan anbefales den besætningsansvarlige at konsultere konsulenten vedrørende de seneste resultater på området.

5.2.6 Adgang til strølesareal i stimulusberigede bure

Ved anvendelsen af stimulusberigede bure er det almindeligt, at der på visse tider af døgnet, specielt når æglægningen ”topper”, lukkes af til strølesarealet. Det er således ikke et krav, at der skal være åbent til strølesarealet konstant. Dette fremgår også af § 24, nr. 8, 2. pkt., i bekendtgørelsen om beskyttelse af æglæggende høner, hvor det er anført: ”Har hønerne ikke konstant adgang til strølesarealet, indgår dette ikke i beregningen af nyttearealet”.

Der har fra branchens side været forespurgt, om der var retningslinjer for, hvor mange timer pr. døgn, der mindst bør være adgang til strølesarealet.

I Sverige har stimulusberigede bure i nogle år i et vist omfang været anvendt i ægproduktionen, og dér anvendes som retningslinje følgende tidsintervaller for adgang til strølesarealet i anlæg med stimulusberigede bure: Der åbnes til strølesarealet senest 8 timer efter, at lyset er blevet tændt, og der skal være åbent mindst 5 timer pr. døgn. De svenske retningslinjer anvendes som vejledende.

5.3 Fodring og vanding

Krav til drikkenipler i stimulusberigede bure

Kravene til drikkenipler eller -kopper fremgår af bekendtgørelse om ændring af bekendtgørelse om beskyttelse af æglæggende høner (nr. 7 af 6. januar 2006). Kravet er, at hver høne skal have adgang til mindst 3 nipler eller kopper, samt at hver drikkenippel eller -kop højst må betjene to bure.

5.4 Tusmørke i stimulusberigede bure

I berigede bursystemer kan det accepteres, at sparepærer, der i sig selv har en kort periode før de bliver helt tændt/helt slukket, opfylder kravet om gradvis overgang til lys/mørke.

5.5 Fødevarestyrelsens godkendelse af buranlæg i 2 niveauer (2 gange 3 etager)

I forbindelse med ombygning af traditionelle buranlæg til anlæg med stimulusberigede bure, har der fra branchens side været rettet forespørgsel om mulighed for godkendelse af buranlæg, hvor 3 etager befinder sig i en kælder, og der ovenpå disse er endnu 3 etager, der niveaumæssigt befinder sig i bygningen over kælderen. Det er Fødevarestyrelsens opfattelse, at der i sådanne tilfælde kan ske godkendelse ud fra en vurdering af, at der er tale om 2 anlæg med hver 3 etager, på betingelse af at:

- hvert af de to 3-etagers anlæg fungerer teknisk uafhængigt af hinanden, for så vidt angår vand og foder, og at ventilationen er adskilt for hvert af de to anlæg, medmindre der er mulighed for luftpassage, der sikrer tilstrækkelig ventilation af samtlige etager, også de nederste.
- der er etableret adskilte inspektionsfaciliteter for hvert af de to 3-etagers anlæg. Der skal således være to niveauer af inspektionsgange - et ud for nederste burrække af de 3 etager i kælderen, og et ud for nederste burrække af de 3 etager ovenpå - med en bredde på mindst 90cm, som krævet i bekendtgørelse om beskyttelse af æglæggende høner. Der skal tillige være anordninger eller foranstaltninger, der muliggør inspektion af øverste etage i hvert af 3-etagersanlæggene, jf. afsnit 4.8 nedenfor. Det skal sikres, at alle bure kan inspiceres fyldestgørende.
- alle øvrige betingelser for godkendelse af buranlæg med stimulusberigede bure, som angivet i kapitel 2 og 4 i bekendtgørelse om beskyttelse af æglæggende høner, skal naturligvis tillige gennemgås og være i orden.

5.6 Inspektion af bure i 3 etager

I besætninger med bure med 3 etager, skal der findes anordninger eller foranstaltninger, der sikrer, at der kan ske en fyldestgørende inspektion af øverste etage.

Det blev på EU-inspektionen i 2004 gjort klart, at det i bursystemer med 3 etager ikke var acceptabelt at hævde, at man kunne inspicere øverste etage uden en særlig anordning, idet det ikke med sikkerhed kan afgøres, om der er døde eller overtallige høner i de øverste bure, når man står på gulvet.

Der kan være tale om en simpel stige, eller mere avancerede anordninger. Hvilken løsning, der vælges, er den besætningsansvarliges ansvar, men kravet om direkte og uhindret inspektion af og adgang til øverste etage skal være opfyldt.

5.7 Registrering

Besætningsejeren skal føre optegnelser over al medicinsk behandling og antallet af døde dyr, der konstateres ved hvert tilsyn. Optegnelserne kan ofte kontrolleres i besætningsjournalen, der typisk ligger tilgængelig i staldens forrum.

Miljø- og Fødevareministeriet